

Z kroniki naukowej

SESJE NAUKOWE W WARSZAWIE I GUBINIE Z OKAZJI 20-ROZCZNICY POWSTANIA NRD

Z inicjatywy Komisji Zagranicznej Rady Naczelnej TRZZ oraz Ośrodka Kultury i Informacji NRD w Polsce odbyła się w Warszawie dnia 20 września 1969 r. uroczysta sesja naukowa z okazji 20-lecia Niemieckiej Republiki Demokratycznej. W obradach uczestniczyło około 100 osób: naukowcy z NRD, przedstawiciele polskich środowisk naukowych, organizacji społecznych i młodzieżowych.

Uroczystego otwarcia sesji dokonał prof. dr T. Cieślak, witając przybyłych gości — R. Rössmeisla, ambasadora NRD w Polsce; członków dyrekcji Ośrodka Kultury i Informacji NRD; przedstawicieli Prezydium Rady Naczelnej TRZZ. Mówca stwierdził, że celem sesji jest ukazanie drogi rozwoju, aktualnego miejsca w świecie Niemieckiej Republiki Demokratycznej, jej osiągnięć i współpracy z braćmi państwami socjalistycznymi.

W toku obrad przedstawiono następujące referaty:

1. *Powstanie i rozwój Niemieckiej Republiki Demokratycznej* (K. Reissig);
2. *Stosunki między Polską a NRD w okresie dwudziestolecia 1949 - 1969* (E. Basiński);
3. *Niemiecka Republika Demokratyczna — istotny czynnik bezpieczeństwa europejskiego i uregulowania problemu niemieckiego* (J. Frieske),

Wygłoszono również następujące komunikaty:

1. *Kilka uwag na temat przemian światopoglądowych w Niemieckiej Republice Demokratycznej* (H. Meier);
2. *Dwadzieścia lat współpracy kulturalnej NRD i Polski* (Z. Jaśkiewicz);
3. *Pozycja NRD w socjalistycznym systemie światowym* (H. Buttler);
4. *Współpraca Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Niemieckiej Republiki Demokratycznej w rejonie Bałtyku* (S. Potocki);
5. *Nowa polityka wschodnia zachodniemieckiej Republiki Federalnej — przeszkodą w walce o bezpieczeństwo zbiorowe w Europie* (L. Thomas);
6. *NRD w walce z rewizjonizmem zachodniemieckim* (J. Szlarczyński);
7. *O istocie ekonomicznego systemu planowania i zarządzania gospodarką narodową w NRD — aspekt historyczny* (R. Hellborn);
8. *Współpraca gospodarcza przedsiębiorstw i instytucji województwa szczecińskiego z okręgami przygranicznymi Niemieckiej Republiki Demokratycznej* (K. Piotrowski);
9. *Współpraca kulturalna i naukowa województwa szczecińskiego z okręgami przygranicznymi NRD* (T. Piotrowiak i K. Piotrowski);
10. *Komunikat o współpracy Dolnego Śląska z okręgiem drezdeńskim w Niemieckiej Republice Demokratycznej* (R. Michalczyk).

W pierwszym z wymienionych referatów K. Reissig zwrócił uwagę przede wszystkim na historyczne znaczenie faktu powstania NRD dla dziejów narodu niemieckiego, przebieg budowy podstaw socjalizmu, zwycięstwo socjalistycznych stosunków produkcji oraz przejście do kształtowania się rozwiniętego, socjalistycznego ustroju społecznego. Powstanie NRD wiązało się z dwoma ważnymi procesami: zrealizowaniem się już w połowie 1948 r. politycznych, jak i społeczno-ekonomicznych celów rewolucji antyfaszystowsko-demokratycznej oraz z dojrzeniem elementów socjalizmu i przekształceniem się tych w istotne czynniki rozwoju społecznego.

E. Basiński w referacie pt. *Stosunki między Polską a NRD w okresie dwudziestolecia 1949 - 1969* omówił liczne fakty współpracy obu państw w zakresie zachowania bezpieczeństwa europejskiego, dobrosąsiedzkich stosunków i wspólnych inicjatyw na arenie międzynarodowej. Solidarność zasadniczych dążeń, zrozumienie korzyści wynikających ze współdziałania, wymogi dobrego sąsiedztwa, a także obrona przed zagrożeniem zachodnioniemieckiego imperializmu i jego sojuszników — oto podstawowe czynniki, określające treść stosunków między Polską a NRD. Przyjaźń i współpraca obu państw wyrasta ze wspólnoty socjalistycznej ideologii, z zasad proletariackiego internacjonalizmu, które odpowiadają najpełniej żywotnym interesom obu narodów. Stanowią one zarazem trwałe i bardzo istotny element bezpieczeństwa oraz pokoju w Europie.

W kolejnym referacie J. Frieske przedstawił kompleks zagadnień, który zwykle określać się mianem „problemu Niemiec” i który po II wojnie światowej w istotny sposób wpływa na kształtowanie się stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa w Europie.

W komunikacie na temat przemian świadomości w Niemieckiej Republice Demokratycznej H. Meier omówił wyniki konsekwentnej polityki rozrachunku z przeszłością oraz zmiany systemu nauczania w NRD. Wnikliwie zwłaszcza przedstawił referent system nauczania historii w NRD oraz kształtowania pojęć i wiedzy uczniów o dziejach stosunków polsko-niemieckich.

Problem współpracy kulturalnej NRD i Polski był przedmiotem wystąpienia Z. Jaśkiewicza, który m. in. wskazał na bogate tradycje tych związków łączące się z wysiłkiem obu stron zmierzających do stworzenia nowych dróg porozumienia między obu narodami. Planowa i systematyczna współpraca kulturalna możliwa była od momentu powstania NRD, jakkolwiek pierwsze jej zreby zarysowały się już w okresie 1945 - 1949. Późniejsze lata przyniosły szereg szczegółowych umów i postanowień dotyczących wymiany kulturalnej i naukowej. Ich realizacja przynosi na co dzień nowe formy współpracy, które wzbogacają życie kulturalne w obu krajach, a także umożliwiają lepsze i gruntowniejsze zapoznanie obu społeczeństw z życiem i osiągnięciami sąsiada. Fakty te dowodzą niezbicie, że również w dziedzinie kultury jesteśmy świadkami nowego, historycznego etapu w stosunkach polsko-niemieckich, możliwego dzięki wprowadzeniu po obu stronach Odry nowego systemu społecznego.

Pozycję NRD w socjalistycznym systemie światowym omówił H. Buttler. W zakończeniu swej wypowiedzi stwierdził on, że aktualnie zasadniczym zadaniem NRD jest położenie kresu imperializmowi niemieckiemu na ziemi niemieckiej oraz stworzenie w centrum Europy ostoi pokoju i socjalizmu.

S. Potocki skoncentrował swoją uwagę na współpracy Polski i Niemieckiej Republiki Demokratycznej w rejonie Bałtyku. Dobrym jej przykładem jest województwo szczecińskie, które w 1960 r. nawiązało ożywione kontakty z okręgiem Rostocku, m. in. w dziedzinie rybołówstwa morskiego.

W kolejnych komunikatach L. Thomas przedstawiła problem nowej polityki wschodniej Niemieckiej Republiki Federalnej, natomiast J. Szlarczyński omówił udział NRD w walce z rewizjonizmem zachodnioniemieckim.

Ostatnie komunikaty wygłosili: L. Hellborn (*O istocie ekonomicznego systemu planowania i zarządzania gospodarką narodową w NRD*), K. Piotrowski i T. Piotrowski, podejmując próbę oceny współpracy gospodarczo-kulturalnej woj. szczecińskiego z okręgami przygranicznymi NRD, oraz R. Michalczyk, który scharakteryzował wszechstronnie rozwijające się kontakty Dolnego Śląska z Dreznem.

Podsumowując obrady, prof. dr T. Cieślak zwrócił uwagę na fakt, że przedstawione referaty i głosy w dyskusji, dały odpowiedź na wiele pytań dotyczących obustronnej współpracy Polski i NRD. Zainteresowanie sesją oraz różnorodność podejmowanych tematów odsłoniła także ważną prawdę, że współpraca ta obejmuje swym zasięgiem wszystkie okręgi Polski i NRD.

Sesja naukowa z okazji 20-rocznicy powstania Niemieckiej Republiki Demokratycznej odbyła się również w dniach 10 i 11 października 1969 r. w Gubinie. Jej organizatorem było Lubuskie Towarzystwo Naukowe, Stacja Naukowa PTH oraz Zarząd Wojewódzki Towarzystwa Rozwoju Ziemi Zachodnich w Zielonej Górze. Referaty wygłosili lektorzy Instytutu Nauk Społecznych Komitetu Centralnego SED, pracownicy zielonogórskich placówek naukowych oraz Instytutu Zachodniego. W obradach wzięli udział działacze wojewódzkich organizacji TRZZ, nauczyciele historii i młodzież wyższych klas liceum ogólnokształcącego z Gubina. Witając przybyłych na sesję gości, sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Zielonej Górze L. Siedlecki omówił warunki powstania i rozwoju NRD, podkreślając decydujący wkład Związku Radzieckiego w zwycięstwo nad hitleryzmem. Akcentował również istotną rolę, jaką w przeobrażeniu Niemiec odegrali niemieccy komuniści, socjaliści i antyfaszyści. Wspólne tradycje polskiego i niemieckiego ruchu robotniczego — mówił L. Siedlecki — uznanie granicy na Odrze i Nysie oraz wyniki wzajemnej współpracy gospodarczej i kulturalnej w okresie minionych 20 lat (wymownie świadczą, że Niemiecka Republika Demokratyczna stała się naszym bliskim sojusznikiem w walce przeciw imperializmowi i rewanżyzmowi zachodnioniemieckiemu. W czasie dwudniowych obrad przedstawiono następujące referaty:

1. *Znaczenie powstania i rola NRD dla pokoju i bezpieczeństwa europejskiego* (J. Muszyński);
2. *NRD wynikiem walki niemieckiego ruchu robotniczego* (R. Stöckigt; Instytut Nauk Społecznych Komitetu Centralnego SED);
3. *Przemiany społeczno-polityczne w NRD w latach 1949-1969 na przykładzie okręgu frankfurckiego* (Ch. Zellmer);
4. *Wymiana doświadczeń oraz kontakty społeczno-polityczne województwa zielonogórskiego i okręgu frankfurckiego* (K. Turkowiak);
5. *Kontakty województwa zielonogórskiego z okręgiem frankfurt nad Odrą w dziedzinie oświaty* (B. Ratuś);
6. *Rewanżyzm jako podstawowy instrument działania imperializmu* (H. Wegener);
7. *Wpływ utworzenia NRD na kształtowanie się stosunków polsko-niemieckich* (L. Janicki);
8. *Literatura i poezja NRD w tłumaczeniach polskich autorów* (E. Wachowiak);
9. *Wymiana kulturalna pomiędzy NRD i PRL ze szczegółowym uwzględnieniem kontaktów przygranicznych województwa zielonogórskiego i okręgu frankfurckiego* (J. Papiór).

J. Muszyński omawiając znaczenie powstania i rolę NRD dla pokoju i bezpieczeństwa europejskiego podkreślił, że geneza Niemieckiej Republiki Demokratycznej wiąże się ściśle ze specyficznym rozwojem sytuacji politycznej w Niemczech po zakończeniu II wojny światowej, a powstanie dwóch odrębnych państw niemieckich było szczytowym wyrazem rozłamu w dotychczasowej współpracy czterech mocarstw okupacyjnych w Niemczech. Program rządu nowo utworzonej NRD zapowiadał w zakresie polityki zagranicznej działanie zgodne z uchwałami poczdamskimi i innymi deklaracjami sojuszników, dotyczącymi Niemiec. Jednocześnie rząd deklarował zdecydowaną walkę z duchem faszyzmu i militarystyce oraz utworzenie z Niemiec państwa demokratycznego utrzymującego przyjazne stosunki ze wszystkimi państwami świata. Analizując zasadnicze kierunki polityki zagranicznej NRD referent stwierdził, że z jednej strony kształtują je ogólne zasady polityki państw socjalistycznych, z drugiej zaś fakt, iż drugie państwo niemieckie — NRF — przejawia wrogi stosunek do NRD, stawiając sobie za cel jej wchłonięcie.

Referat R. Stöckigta ukazał walkę niemieckich komunistów z reżimem faszystowskim i imperializmem niemieckim o utworzenie pokojowego, demokratycznego państwa niemieckiego, którego kontury zarysowane zostały już w 1939 r. przez W. Ulbrichta. Czując rocznicę utworzenia Niemieckiej Republiki Demokratycznej należy podkreślić, że państwo to powstało w wyniku zwycięskiej, antyfaszystow-

skiej rewolucji, jaka dokonała się we wschodniej części Niemiec. W ciągu 20 lat swego istnienia NRD stała się nowoczesnym, socjalistycznym państwem, realizującym wszystkie postępowe tradycje niemieckiej historii. Przemiany społeczno-polityczne w NRD w latach 1949-1969 na przykładzie okręgu frankfurckiego omówiła Christa Zellmer. W wyniku dokładnej i szczegółowej analizy stanu gospodarki po zakończeniu działań wojennych, władze polityczne i państwowe Frankfurtu nad Odrą stworzyły bazę materialno-techniczną dla socjalistycznego rozwoju przemysłu. Na terenie okręgu zbudowano wiele zakładów przemysłu metalurgicznego, chemicznego, petrochemicznego i elektrotechnicznego. Przyczyniło się to do nawiązania ścisłej współpracy Polski i NRD oraz kooperacji we wszystkich niemal dziedzinach życia społecznego i gospodarczego.

Do tej tematyki nawiązywał także K. Turkowiak, który scharakteryzował wymianę doświadczeń oraz kontakty społeczno-polityczne województwa zielonogórskiego i okręgu frankfurckiego. Rozwinięły się one tak, że dziś można mówić o tradycji współpracy Zielonej Góry i Frankfurtu nad Odrą, która ze sporadycznych kontaktów przerodziła się w planowaną i zorganizowaną działalność obu województw i szeregu powiatów.

B. Ratus omówił rozwój kontaktów województwa zielonogórskiego z okręgiem frankfurckim nad Odrą w dziedzinie oświaty. Referent stwierdził, że współpraca przygraniczna na tej płaszczyźnie odgrywa istotną rolę w umacnianiu przyjaźni między Polską i NRD. W roku szkolnym 1959/1960 zielonogórcy działacze oświatowi kilkakrotnie wyjeżdżali do NRD w celu zapoznania się z zasadami działania tzw. dziesięcioletniej szkoły politechnicznej wprowadzonej w NRD już w 1958 r., a ostatecznie przyjętej na podstawie ustawy szkolnej w rok później. W latach 1964-1969 przedmiotem szczególnie ożywionej dyskusji i wymiany doświadczeń była problematyka wychowania przedszkolnego, przygotowania dzieci do podjęcia nauki w szkole, organizacji szkolnictwa zawodowego oraz zakres i metody nauczania matematyki.

W drugim dniu sesji H. Wegener wygłosił referat pt. *Rewanżyzm jako podstawowy instrument działania imperializmu*, przedstawiając całokształt stosunków politycznych panujących obecnie w Niemieckiej Republice Federalnej oraz działalność sił zbrojnych i innych organizacji odwetowych.

Wpływ utworzenia NRD na kształtowanie się stosunków polsko-niemieckich omówił w swym referacie L. Janicki. Przedstawił on zarys historyczny relacji polsko-niemieckich, szczególną uwagę poświęcił jednak stosunkom NRD i PRL po 7 października 1949 r. Powstanie NRD posiadało znaczenie przełomowe — jak to widać wyraźnie z perspektywy 20 lat — także dla całokształtu sytuacji politycznej w Europie. Znaczenie to uwidacznia się zwłaszcza na tle oblicza politycznego i społecznego państwa zachodniemieckiego.

Fakt, że NRD potrafiła w pełni znormalizować stosunki z Polską i oprzeć je na przyjaznych podstawach, jest niewątpliwie czynnikiem, który wzmacnia pozycję podstawowych kół polityczno-społecznych w Niemczech zachodnich. Powstanie tego państwa oznaczało natomiast klęskę wszystkich sił reakcyjnych po II wojnie światowej, którym Niemiecka Republika Demokratyczna zamknęła drogę ekspansji na wschód.

Z kolei E. Wachowiak omówił te utwory literatury pięknej NRD, które zostały przetłumaczone na język polski, oraz syntetycznie scharakteryzował kierunki rozwojowe piśmiennictwa naszego zachodniego sąsiada (od realizmu mieszczańskiego do współczesnej literatury socjalistycznej).

Ostatni referat na sesji wygłosił J. Papiór, który przedstawił zagadnienia wymiany kulturalnej pomiędzy NRD i PRL ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów przygranicznych województwa zielonogórskiego i okręgu frankfurckiego. Szczegółowo scharakteryzował współpracę obu państw w dziedzinie wymiany kadry nauko-

wej, zespołów artystycznych, dzieł teatralnych, tłumaczeń najcenniejszych pozycji literatury, programów telewizyjnych oraz radiowych.

Podsumowania obrad dokonał H. Szczegóła, zwracając uwagę na fakt, że sesja przyczyni się niewątpliwie do pogłębienia w społeczeństwie polskim wiedzy o Niemieckiej Republice Demokratycznej, a szeroka i wnikliwa analiza poszczególnych problemów zostanie z pożytkiem wykorzystana dla dalszego rozwijania współpracy Polski i NRD.

Tadeusz Bartkowiak

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA W WIEDNIU

W dniach od 26 do 30 października 1969 r. odbyła się w Europahauss w Wiedniu międzynarodowa konferencja na temat: *Polityka regionalna w EWG i Austrii*. W obradach uczestniczyło 47 osób (dwie reprezentowały brukselskie władze Wspólnego Rynku). Z krajów socjalistycznych w konferencji wzięło udział siedmiu przedstawicieli Czechosłowacji, trzech Węgier, dwóch Jugosławii. Polskę reprezentowali pracownicy przedstawicielstwa handlowego PRL w Wiedniu — W. Nyrud i R. Wronekowski — oraz wicedyrektor Instytutu Zachodniego — dr Z. Nowak. Poniżej podajemy merytoryczną część wystąpienia dra Z. Nowaka w czasie obrad konferencji.

Nie ma dziś chyba kraju ani obszaru, dla którego polityka regionalna nie stałaby w centrum polityki gospodarczej, społecznej, a także międzynarodowej. Dla jednych problemy regionalne wiążą się z dążeniem do likwidacji zacofania gospodarczego. Dotyczy to nie tylko wielkich obszarów tzw. trzeciego świata, ale jeszcze i niektórych krajów europejskich, szczególnie natomiast odnosi się to do wielu terenów znajdujących się w ramach rozwiniętych gospodarstw narodowych, ale napotykających na specyficzne bariery wzrostu, utrudniające im włączenie się w nowoczesne procesy industrializacji i urbanizacji. Dla innych krajów czy regionów są to problemy wynikające z ich depresyjnego charakteru. Zjawisko powstaje zwykle na tych obszarach, które już w okresie pierwszej rewolucji przemysłowej zostały zindustrializowane, nie przeszły jednak następnie dostatecznie szybko przez proces modernizacji, w związku z czym ich struktura ekonomiczna jest słabo dostosowana do współczesnych potrzeb gospodarczych.

Dla rozwiniętych krajów Europy polityka regionalna oznacza też nieraz dążność do zahamowania nadmiernej koncentracji ekonomicznej na niektórych tylko obszarach, często w regionach miast stołecznych, co dokonało się kosztem zagospodarowania przestrzennego kraju jako całości. W każdym z powyższych przypadków działalność regionalna stanowi pewien świadomie i planowo realizowany proces, przeciwstawiający się skutkom swobodnie działających sił rynkowych, proces szczególnie silnie związany ze sferą polityki gospodarczej.

Polska — w dużym stopniu w wyniku historycznych warunków swego rozwoju — posiada duże doświadczenie w zakresie niwelowania regionalnych różnic. Po I wojnie światowej weszły w granice państwa polskiego obszary rozwijane z różną intensywnością gospodarczą przez trzy różne organizmy państwowo-ekonomiczne. Rezultatem tego były znaczne regionalne różnice rozwojowe, z którymi uboga i zbierająca swe siły w warunkach ogólnej europejskiej stagnacji gospodarczej Polska nie mogła się uporać. Rezultatem był podział na tzw. Polskę A i Polskę B, wyrażający się zupełnym niemal brakiem przemysłu na wschód od linii Wisły. Taki stan, pogłębiony ogromnymi zniszczeniami wojennymi, przejęła Polska Ludowa po II wojnie światowej. Jeszcze w 1949 r. trzy województwa — katowickie, łódzkie i wrocławskie — skupiały 65% ogółu zatrudnionych w przemyśle. W 1950 r. na jednego mieszkańca woj. katowickiego przypadła wartość produkcji 19 razy większa niż w najslabiej uprzemysłowionym woj. białostockim. Stawiało to przed